

◆ ST. OLAV ◆

Nr.
11

Oslo, 14. mars 1941

53. årg.

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg. Medarb.: Mgr. Dr. Karl Kjelstrup, dominikanerpater A. Lutz, Sigrid Undset, Lars Eskeland.

«St. Olav» utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. i hende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må vær innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 30487. — «St. Olav»s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5, I, er åpen hver dag kl. 10—3. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHold: Den norske søsterkongregasjon. — Et sammentreff. — In memoriam. — Spørsmål og svar. — Bokanmeldelse. — Herhjemme. — - og derute. Et lite kursus i kirkelatin.

Den norske søsterkongregasjon av St. Franciskus Xaverius.

19. mars 1901—19. mars 1941.

Av sogneprest Alf Høgh.

«Å så i moldi eit lite fræ,
den kunsten uvand tykkjes vera,
men uvisst er um det vert eit tre,
som vænt den rike frukt kan bera.
Men er du såmann og hev rette lag
t'å så i grønæm jord av rette slag,
visst skal du då
snart nog få sjå,
det til eit altre skal seg veksa.»
(Andreas Bergo.)

Det vesle frøet som biskop Fallize sådde i norsk jord for 40 år siden, har vist at det ble sådd i gro rik jord med evne til å vokse. I dag på 40 års dagen teller den norske søsterkongregasjon av den Hellige Franciskus Xaverius omtrent 150 medlemmer og har sykehus i Bergen, Haugesund, Stavanger, Arendal og på Hønefoss, postulanthus i Bussum i Holland og Noviciat på Sylling i Lier. I sannhet en imponerende vekst og et resultat som avkrever beundring.

Sådd i vanskeligheter er dette frøet også vokset fram i vanskeligheter, i vanskeligheter så store at de med rette kunne kalles overmenneskelige, i vanskeligheter som følger med også nå da 40 års dagen minnes. Men det er jo alltid slik at det gode vokser fram i vanskeligheter, eller som den store Bjørnson sier det så vakkert:

«Foraktet av de store og elsket av de små,
sig, er det ikke veien som det nye måtte gå?»

Franske og senere luxembourgske søstre hadde tidligere arbeidet i Bergen, de siste også i Stavanger. De franske søstre hadde undervisning som sin oppgave ved siden av virket for kirke og menighet,

franciskanerinnene fra Luxembourg derimot sykepleie. I Bergen bodde de tilleie i en beskjeden leilighet i Peter Jepsensgate, like ovenfor den nåværende jernbanestasjon, mens hospitalet i Nygårdsgaten, ved siden St. Pauls kirke, var under bygging. I Stavanger hadde de kjøpt og innredet et privat hus til hospital.

Hospitalet i Nygårdsgaten var enda ikke halvferdig da biskopen av Luxemburg kalte sine søstre tilbake. Der sto biskop Fallize uten søstre, men hans særpregede energi sviktet ikke: Klart så han at det som trengtes i Norge var søstre som ikke anså sykepleien som sin hovedoppgave, men derimot arbeidet for kirken i skole og menighet og betraktet sykepleien som et ledd i dette arbeid.

På dette grunnlag stiftet han den 19. mars 1901 den norske søsterkongregasjon av den Hellige Franciskus Xaverius med moder Franciska Bonaventura som den første generalforstanderinne. Til hjelp ved stiftelsen i Bergen fikk han «utlånt» to St. Josefs-søstre og i Stavanger en St. Elisabethsøster.

Det ble moder Bonaventuras oppgave å forme både arbeidslivet og det klosterlige liv i den nye kongregasjon, og dette var hun bedre skikket til og utrustet for enn de fleste. Klosterlivet var ikke noe nytt for henne som hun behøvde opplæres i. Hun tilhørte nemlig de luxembourgske franciskanerinner og var allerede i 1896 kommet til Bergen sammen med disse. Med pavens tillatelse gikk hun over til den nystiftede kongregasjon for å vigsle sitt liv for kirken i Norge. Og her er hennes liv og arbeide, som sostrenes mangeårige direktør, mgr. Snoeys, med rette skriver i sin vakre nekrolog over henne i St.

Moder Bonaventura.

Olav nr. 19—20 i fjor, blitt «et stykke kirkehistorie». For moder Bonaventura var i sannhet et særpreget menneske, ingen dagligdags personlighet, og denne personlighet fikk hun i fullt mon bruk for på den tornefulle vei den nye kongregasjon hadde å gå.

Moder Bonaventura og hennes etterfølger som generalførsterinne, moder Beata, tilkommer æren for den ånd som lever og virker blant St. Franciskus-søstrene — dem alene. Og ingen andre kan med skygge av rett *tilegne seg* og bør ikke tilegne seg denne ære.

Det ble tunge og hårde tider å kjempe seg gjennom for de første kull søstre, et liv i slit og savn og ytterste fattigdom, med sykepleie, systue og undervisning. Søstrene ble ofte hentet i skrøpelige båter langt ute i skjærgården til de ytterste fyrvokterboliger og langt opp i fjellene på jernbanetraller på den enda uferdige Bergensbane. Ingen vanskelighet avskrekket dem. En tid hadde de endog pleien på byens offentlige lasarett i Sandviken. Alt fikk de tid til, nei fantes ikke i deres munn. Ennå lever flere av de søstre som har kjempet den første vanskelige tid sammen med moder Bonaventura: Søster Sunniva og Johanna i Haugesund, søster Martha i Stavanger, søster Paula og moder Maria i Bergen.

Og verket vokste. 1. mars 1902 overtok St. Franciskus kongregasjon franciskanerinnenes hospital i Stavanger, og med hjelp av en St. Elisabethsøster

ble det dannet en kommunitet der. Hospitalet ble snart kjent blant lægene og folket i Stavanger, så den ene utvidelsen fulgte etter den andre, først påbygging i 1916, så kjøp av naboeiendommen i 1931, og nå i minneåret nærmer en større utvidelse seg sin fullføring med en ny fløy til og ombygging av det gamle hospital etter de mest moderne krav til en spesialklinikk.

I 1907 kjøpte kongregasjonens daværende direktør, pastor Erik Wang, et stykke av eiendommen Nyland, like utenfor Bergen. Hensikten var å skaffe søstrene et hvile- og aldershjem. Året etter kunne kongregasjonen ved hjelp av en gave på kr. 14 000 fra Madame Valborg de Navacelle, kjøpe resten av eiendommen, som til minne om fruens bestemor, fru general Lund, den dag i dag heter «Bestemors minne». Her kunne søstrene, inntil krigen brøt inn over oss, få seg en velfortjent ferie, likesom St. Pauls skole og menighetsforeningene hvert år var velsette gjester derute. Søstrene har aldri vært engstelige for å stille sin eiendom til hjelp for menighetsarbeidet, og turene til «Bestemors minne» horer til de kjæreste minner for skolebarna i Bergen. Medlemmene av ungdomsforeningen «Ora et Labora» minnes også med glede sin første lukkede retrett på «Bestemors minne».

Arendal ble neste etappe i kongregasjonens vekst. Søstrene kjøpte i 1911 en eiendom på Tyholmen og innredet den til hospital. Vigselen fant sted 12. november 1911. I 1932 ble det under mgr. Snoeys energiske ledelse bygget et stort, nytt tidsmessig hospital. Samtidig gjorde søstrene ved en større gave det mulig for mgr. Mangers å bygge et stort og vakkert foreningslokale og en tidsmessig skole for menigheten. Senere har søstrene utstyrt skolen med fullt moderne undervisningsmaterieell, så den ved siden av St. Pauls skole i Bergen er landets mest moderne katolske menighetsskole.

Mens arbeidet med hospitalene slik gikk sin gang, glemte ikke søstrene, som vi allerede har sett i Arendal, sin hovedoppgave: Kirkens vel i menighetsarbeidet. Dette fikk også menigheten i Bergen erfare. I september 1918 leide søstrene av Det Apostoliske Vikariat en eiendom like i nærheten av kirken og åpnet i den et *gamlehjem*, hvor nå eldre katolikker og en del protestanter får hjem, tilsyn og kjærlig pleie av søstrene.

Med opprettelsen av gamlehjemmet i Fosswinckelsgaten kan en si at det første avsnitt i St. Franciskus-kongregasjonens historie får sin avslutning. Direktører for kongregasjonen i dette tidsrom var:

1. Pastor Andreas A. Dietrich fra stiftelsen til 1902.
2. Pastor Erik Wang fra 1902 til 1912.
3. Pastor Marcel Swietlik fra 1912 til 1922.

De to siste er begge døde, pastor Dietrich lever fremdeles i beste velgående som rektor for søstrene i Stavanger.

Med bispeskiftet i 1922, da mgr. Johannes Olav Smit overtok ledelsen av Det Apostoliske Vikariat etter biskop Fallize og mgr. Henrik Snoeys stillingen som direktør for St. Franciskus kongregasjon etter

pastor Swietlik, begynte også et nytt avsnitt i kongregasjonens liv, et avsnitt preget av hurtig vekst og framgang både innad og utad.

Først gjaldt det å skaffe søstrene den aller beste utdanning på alle områder. Derfor sørget biskop Smit først for eget noviciatshus for søstrene. St. Halvardsklostret på Sylling ble valgt til dette og utvidet og innredet i overensstemmelse med de nye krav. Vigselen ble foretatt av biskop Smit 29. mai 1923. Ledelsen av noviciatet ble lagt i de beste hender med pater Witte som rektor for søstrene, en stilling han hadde helt til han ble utnevnt til apostolisk prefekt for Mellom-Norges kirke-distrikt, og moder Bonaventura som novicemesterinne. Senere overtok pastor Riesterer stillingen som rektor, og ble etter sin død etterfulgt av den nåværende rektor, pater Leo van Eekeren, O.F.M. Både pater, nåværende mgr. Witte og pastor Riesterer minnes i takknemlighet av søstrene for det arbeid de har lagt ned for søstrenes åndelige utdanning.

Også i Bergen fikk søstrene sin egen rektor, først pastor Crul som ble etterfulgt av pastor Ugen. Pater Hol, O.F.M. er nå søstrenes rektor.

Samme år, altså i 1923, ble arbeidet i Bergen utvidet. Søstrene kjøpte en stor og prektig enebolig oppe ved Nygårdsparken og innredet i den en første-klasses øyenklinikk, den nå over hele Vestlandet kjente «St. Franciskus Øyenklinikk», som fra første stund fikk en god søkning. Huset ble vigslet for sitt nye formål 17. oktober 1923, og er kanskje en av Bergens vakreste eiendommer m. h. t. innredning.

Men tilgangen av søstre måtte også sikres. Derfor opprettet biskopen i en vakkert beliggende herskapsvilla i Bussum i Holland et postulanthus, hvor de unge kandidater kunne få sin første prøvetid. Mange er de søstre, ikke bare hollandske, men også norske og tyske, som i St. Olavshuis har levet de første måneder av sitt stille, men travle klosterliv. Siden 1932 er pastor Herman van der Velden søstrenes rektor i Bussum og prokurator for Oslo Vikariat.

Haugesund står det skrevet over året 1926 for St. Franciskusøstrenes vedkommende. Da sto søstrenes vakre eiendom «Sjølyst» ferdig etter en grundig ombygging og ble 25. mars vigslet til hospitalsbruk. Et langt og tungt arbeid var gått forut for dette, og de to som hadde båret arbeidet fram, var i første rekke mgr. Snoeys og moder Beata.

Allerede i desember 1923 hadde søstrene kjøpt en eiendom i Haraldsgaten til hospital. Huset skulle samtidig romme kapell og prestebolig for menigheten i Haugesund. Men mgr. Snoeys som den «homo practicus» han er, så straks at det ikke ville bli plass for begge deler. Og her viser da hans og søstrenes storsinn seg. Menigheten ble ikke til-sidesatt. Tvert imot, den fikk hele eiendommen, og en ny eiendom i Salhusveien, «Sjølyst», ble kjøpt og innredet til hospital. Intet under derfor at mgr. Snoeys og moder Beatas navn er skrevet med gullskrift i Haugesundskatolikkernes hjerter. De som for øvrig vil vite mere om St. Josefskirkens tilblivelse, bør lese den interessante historikk av O. H. i St. Olav nr. 45 for 1933, side 365—367.

Moder Beata.

I 1926 dro søstrene også «øst over fjellet» og begynte ambulanssykepleie på Stabekk og hjalp til i den nyopprettede Jesu Hjerter menighet. Det var arbeidet i denne, og dessuten ønsket om å ha en stasjon i nærheten av Noviciatet, som i første rekke førte til dette skritt. En del søstre hadde også tidligere forestått husholdningen i bispegården i Oslo. Begge arbeider, først husholdningen i bispegården, senere også menighetsarbeidet på Stabekk, ble overtatt av St. Atoniussøstrene, som slik yder sin stille, men overmåte verdifulle hjelp til Kirkens arbeid i Norge, en hjelp de fullt ut fortjener alles takk og honnør for.

En betydningsfull utvidelse av arbeidet i Bergen fant sted i 1929. Det var allerede blitt klart at det gamle hospital i Nygårdsgaten og øyenklinikken i Store Parkvei i lengden ikke kunne tilfredsstille søkningen både fra lægenes og pasientenes side. Heller ikke kunne det bli tale om utvidelse på disse steder. Da derfor Christian Michelsens tidligere eiendom, det praktfulle «Florida» ble til salgs, kjøpte søstrene også denne eiendom og innredet hospital i det gamle ærverdige partrierhus. Etter den fornødne om-innredning ble «sykehuset Florida» vigslet 13. oktober 1929. Ved dette høve viste søstrene og deres direktør sin forståelse av bergensk lynne og tradisjoner, idet de beholdt eiendommens gamle navn «Florida» for sykehuset.

Istedetfor stasjonen på Stabekk overtok søstrene Hønefoss. Ved ombygging av og tilbygging til en

dertil innkjøpt villa, innredet de et fullt tidsmessig hospital. Dette sto ferdig til vigsel og bruk 17. november 1935. Også her viste kongregasjonen og dens ledelse den trofasthetens ånd mot Kirken og de troende som leder hele deres virke. Katolikkene på Hønefoss hadde lenge savnet og ønsket seg sin egen kirke, og mgr. biskop, dr. Mangers ville mere enn gjerne tilfredsstille deres ønske, men han maktet det ikke på grunn av de store løft han hadde tatt med bygging av ny kirke i Haugesund og Kristiansand. St. Franciskussøstrene trer da til: De overlater biskopen et areal av sitt grunnstykke, hvorpå det så bygges kirke, foreningslokale og prestebolig. Kirken på Hønefoss ble vigset til den hellige søster Therese, og hennes forbønn vil nok også våke over St. Franciskus kongregasjon.

Så satte søstrene i 1937, på Immaculatafesten 8. desember, ved vigslen av det store, helt moderne sykehus på Florida kronen på kongregasjonens vekst hittil. Tegningene var utført av arkitekt Landmark. Ved siden av hospitalet fikk søstrene, som hadde tenkt mere på sine sognekirker enn på sine private kapeller, nå også et enkelt, men vakkert kapell, St. Sunnivakapellet. Dette var en gave fra direktøren, mgr. Snoeys, som med takk i hjertet så dette mål for sitt arbeid fullført. Han hadde skaffet sine kjære søstre plass både til det ytre virke og arbeid og for klosterlivet. Det gamle hospital i Nygårdsgaten kunne nå utelukkende tas i bruk til moderhus og søsterhjem.

Sykehuset Florida vokste snart inn i bevisstheten hos Bergens befolkning og ble et kjent og kjært begrep i byens liv. Men for søstrene skulle det komme til å bety en stor prøvelse. Ved krigsutbruddet 9. april i fjor måtte de overlate Florida til de tyske militære myndighetene, som nå bruker det som marinelasarett. At hospitalet svarer til de strengeste krav, viser den omtale det får i «Deutsche Zeitung in Norwegen» for 19. februar i år.

Da søstrene samtidig overlot øyenklinikken til de norske myndighetene, sto de der uten eksistensmidler, men klage var ikke å høre. Stille gikk de sin gang og arbeidet i menigheten, og til sist flyttet de endog ut av Søsterhjemmet for å gi plass for syke og lidende. I sitt gamle hospital og i øyenklinikken, som de har fått tilbake, fortsetter de nå sin barmhjertighetsgjerning, og der feirer de i stillhet og takknemlighet sin 40. minnedag.

Frøet fra 1901 er vokset til et stort tre, men St. Franciskussøstrene er heldigvis de samme. Trofast går menighetsøstrene sin gang til de ensomme, syke og gamle — om det er aldri så travelt på hospitalet. Ofte både henter de dem til kirken og følger dem hjem igjen når de ønsker å delta i menighetsgudstjenesten om søndagen. Ved orgelet og i kirkekoret er de å finne alltid i et slikt antall at kirkesangen blir verdig vår hellige kirkes gudstjeneste. På menighetens sammenkomster mangler aldri søstrene. Der møter en dem i samtale med menighetens folk, alltid med et lyst smil og et oppmuntrende ord og med en hjelpende hånd hvor det trengs. Også deres gjerning i skolen blomstrer, det

viser Bergen og Arendal tilfulle, og de gamle elever som alltid finner veien tilbake til sine skolesøstre. Men så setter kongregasjonen også bare søstre med den aller beste lærerskoleutdannelse til skolegjerningen. Misunnelsesverdige, de menigheter og sogneprester som har en så trofast støtte i sitt arbeid!

Vil en i en sum sammenfatte det typiske ved St. Franciskus søsterkongregasjon, så blir det dette: Søstrene har alltid tid for Kirkens og menighetens arbeid. Alt som kan fremme dette, ser de som sin fremste oppgave. I denne innstilling ligger en veldig kraft til fortsatt vekst og framgang for kongregasjonen. Måtte den derfor aldri glemmes blant søstrene.

Ingen statistikk forteller om det søstrene har ydet i disse 40 år, men ensomme og gamle, syke og de som er prøvet av sorg og lidelser, har skrevet det i sitt hjertes takknemlighet. Deres takk vil engang bli søstrenes lønn og krone i evigheten.

Alt godt ønsker vi dem for deres fortsatte virke — især at riktig mange unge, norske kvinner som føler trang til og nærer ønske om å gjøre ikke bare godt for de syke, men også en direkte innsats for Kirkens arbeid i Norge, må finne veien til Den norske søsterkongregasjon av den Hellige Franciskus Xaverius.

Ad multos annos: Et langt virke og rik framgang!

Et sammentreff av „M”er.

Apropos til St. Franciskussøstrenes 40 års dag.

Det er snart 20 år siden det hendte. En ung mann, protestant, ble i hast brakt fra operasjonssalen på St. Franciskus klinikk i Bergen. Over nesen hadde han en kraftig bandasje. Han ble lagt i en deilig seng i et stort, noe mørkt værelse — et værelse han aldri kommer til å glemme med dets mørkerøde vegger og det store bilde på veggen rett mot sengen:

En unggut, blek og mager med skarpe, viljesterke trekk. Foran ham en dødningskalle, en lilje og en botssvøpe: den hellige Aloysius.

Alt dette står prentet uforglemmelig i den unge mannens minne.

Natten siger på, en søvnløs natt. Det hamrer og banker i nese og pannehule etter Sinusoperasjonen. Da glir nattvakt søsteren stille inn, nesten lydløst for ikke å vekke pasienten. Hun undersøker om bandasjen er på plass og forsvinner igjen stille som hun kom. Hun ante ikke dengang at pasienten der i sengen ikke sov, og at han i det korte øyeblikket, i halvlyset fra døren på gløtt, hadde sett nok til flere år senere å gjenkjenne søsteren som — moder Hedvig.

Morgenen brakte nye søstre, og det rare var at alle hadde de navn som begynte med «M»: Den blide og muntre etasjesøster, str. Maria, hennes hjelpere str. Marcella og søster Mathilde. Lægens navn begynte også med «M», dr. Meyer, og minsanten het ikke den rappe, energiske operasjonssøster — Melania!

Har noen møtt et make sammentreff av store «M»er? Utpå dagen skulle det hende noe som bidrog til å

gjøre «röda rummet» uforglemmelig for pasienten. Han skulle bli — gift, riktignok bare for et øyeblikk og ved en feiltagelse. Døren blir åpnet, og den unge mannen hører søsterens vennlige stemme på gangen: «Vær så god, fru, der ligger Deres mann.»

Det kan ikke nektes at pasienten følte seg ille ved der han lå i sengen. Vel hadde han tenkt på å bli gift engang, men ikke slik på stående fot og uten forutgående avtale, varsel og lysing m. m. I sannhet en pinlig situasjon! Et høyst ukjent kvinneansikt bøyer seg over ham og sier blidt: «Hvordan har du det?» Før han får tid til å svare, lyder det forskrekket: «Men søster, dette er jo ikke min mann!» Nei, heldigvis!

Dagen gikk, og med dem søstrene i sin travle gjerning. Morgen og aften ble døren åpnet, og et vennlig søsteransikt hilste oppmuntrende på pasienten, søsteren som ba morgen- og aftenbønnen. Her fikk den unge mannen for første gang høre «Hil dig, Maria», og han merket på tross av alle fordommer, eller rettere på tross av all uvitenhet, at det ikke var tale om tilbedelse. Mest slo det ham dog at trosbekjennelsen i de to kirker, den katolske kirke og den lutherske, faktisk var den samme. Han så også presten, visstnok pastor Crul, gå forbi med sakramentet, men mere «katolsk påvirkning» enn dette var det ikke å spore.

Søsteren fra dengang, som ba bønnene, er nå generalforstanderinne, moder Beata.

Utskrivningsdagen kom, og på trappen fikk pasienten etasjesøsterens, str. Marias, siste hilsen med på veien: «Jeg håper De snart kommer igjen!» Når som helst kan han se denne scene for seg og høre sitt eget svar: «Men søster, det var da et fromt ønske! Så De ønsker jeg snart skal bli syk igjen!»

«Nei, jeg mente det ikke slik. De kunne jo komme som frisk.» «Å nei, søster, nødig kommer en på hospitalet som syk, slett ikke som frisk.»

Årene gikk. Den unge mannen kom ut i verden, men en dag kom han likevel tilbake til hospitalet i Nygårdsgaten, ikke som pasient, men som nykonvertert katolikk, og senere som — prest. Og ikke en eneste dag står han for Herrens alter og frembærer det hellige messeoffer uten å minnes St. Franciskussøstrene med et særlig «Memento».

—gh.

Søster Marcella in memoriam

Søster Marcella død. Med innerlig sorg ble dette budskap mottatt, med sorg fordi St. Birgitta menighet med henne har mistet en offersjel hvis hjerte banket varmt for menighetens anliggender.

Engang var søster Marcella et skattet medlem av kirkekoret. Ennå i dag, etter så mange års fravær, minnes en hennes gode stemme, hennes iver, lyse sinn og oppmuntrende ord og smil. Første søndag i advent i 1927 — altså for mere enn 13 år siden, ble søster Marcella kastet på sykesengen, knekket av gikt. Hun

skulle aldri mere få komme i sin kjære St. Birgitta kirke.

Men fra sykesengen fulgte hun levende med i menighetens arbeid og delte dens sorger og gleder. Å besøke søster Marcella var for sognepresten ikke så meget å gi som å motta oppmuntring, en følte hvor hun elsket og fulgte med i menighetens liv. På tross av at den smertefulle sykdom hadde fart hardt fram mot henne, hadde den dog ikke helt maktet å knekke hennes lyse sinn. En glad spøk fant god jordbunn hos henne, ja hun kunne selv også spøke, og et lyst smil strøk ofte over hennes lidende ansikt.

For søster Marcella er den tunge lidelse på jorden endt, for henne er døden frigjøring, for oss er den et tap. Vår menighet står fattigere igjen, for der er en offersjel mindre blant oss. I sorgen over dette tap, vil vi finne trøst i at det i evigheten er en forbeder mere, som ikke vil glemme vår menighet.

Men så vil vi på vår side ikke glemme søster Marcella. Hva hun har gitt oss av arbeid, av offer og forbønn, det vil vi gi henne igjen som forbønn for hennes sjelfred, i forbønn båret fram for Guds trone i innerlig taktemmelighet for hva hun har gitt oss alle først ved sitt arbeid gjennom mange år og så ved sitt eksempel i tålmodig lidelse, i bønn og offer gjennom de mange års smertensleie. Og best kan vi takke søster Marcella ved å forsøke å fylle den bønnens og offerets plass som står tom etter henne med fornyet iver og troskap mot vår Kirke i arbeidet og bønner for vår menighet.

I ærbødighet bøyer vi oss ved søster Marcellas bære og ber av hele vår sjel: «Herre, gi din tjener søster Marcella, den evige hvile, og la ditt evige lys skinne for henne. Hun hvile i fred.»

Alf Høgh.

Spørsmål og Svar.

(Under denne rubrikk vil en av våre medarbeidere, monsignor Kjelstrup, svare på spørsmål som kan påregne almen interesse. Hans adresse er: Vår Frue Villa, Smedstad pr. Oslo. Alle henvendelser behandles konfidensielt, og intet navn offentliggjøres.)

Den «mørke» middelalder.

Spørsmål: Medgir man ikke fra katolsk hold at middelalderen var en mørk tid sammenliknet med den såkalte nyere tid, d. v. s. den periode av historien som innledes av reformasjonen? Jeg kom nylig til å bruke uttrykket «den mørke middelalder», og en tilstedeværende katolikk protesterte energisk mot min uttrykksmåte.

Abonnet.

Svar: Ikke bare vi katolikker, men en stadig voksende skare av historikere og historisk interesserte forfattere

er i våre dager enige om å erklære uttrykket «den mørke middelalder» for absolutt urettferdig og misvisende. Kristendomsfiender og sekteriske fanatikere vil nok framleis vedbli å kjempe for sitt kjære dogme som for dem er et våpen i kampen mot så vel middelalderen som vår tids største åndsmakt, den katolske Kirke. Vil De vite hva en moderne historiker sier om dette spørsmål, så slå opp i den danske professor Troels-Lunds store verk: «Daglig liv i Norden i det XVI. århundre», og De vil få høre en uttømmende skildring av hvordan kultur og opplysning gikk tilbake i våre land etter reformasjonens innføring, mens overtroen bredte seg på en uhyggelig måte. Professor Gunnar Norén ved Upsala universitet kom i et foredrag kort før jul i svensk radio inn på samme emne og uttalte samstundes: «Der er dessverre enda adskillige folk i Sverige, selv innen den dannede klasse, som i sin historiske ukyndighet taler om den «mørke» middelalder.»

For Norges vedkommende kunne jeg her sitere vitenskapsmenn som professorene Magnus Olsen, Fredrik Paasche og Absalon Taranger, men det ville her føre for vidt. Vår nevngjetne museumsdirektør Jens Thiis skrev imidlertid for noen år siden en harmdirrende artikkel i «Tidens Tegn» om dette emne, og et lite utdrag av hans oppsett vil sikkert leses med interesse. Han skriver:

«En gang da Georges Brandes på sine senere år var her oppe og holdt et foredrag om Xenofon, tror jeg, hvor han brukte det vanlige slagordet «middelalderens mørke», innbød jeg ham til å besøke Nasjonalgalleriet neste dag. Han kom, og jeg førte ham straks gjennom renessanssalenes avstøpninger inn i den sal som omfatter det tolvte og trettende århundres skulptur. Han stod her omringet av statuer, relieffer og fragmenter av skulpturutsmykning fra de store katedraler i Chartres, Reims, Strasbourg og vårt eget Nidaros, og jeg fant å burde belære ham: «Se Dem om her, mester», sa jeg, «er det ikke en kunst som lyser av skjønnhet og av ånd, av tro og av uttrykk, en kunst som har sin fullkomne harmoni i seg selv?» Han innrømmet dette med en viss overraskelse. Og jeg minnet ham også om det jeg her ikke kunne vise ham, men som han jo kjente: Giotto og Dante, Notre Dame i Paris og de andre store franske katedraler, og sluttet med å si at han burde forlenge sin reise opp til Trondheim og se Nidaros-katedralen, det største som er skapt i Norden i denne «mellemalder». — «Og dette kaller De, mester, en mørketid. Hvordan kan De som historiker forsvare et slikt uttrykk?» — «Jeg innrømmer De har rett», svarte han, «men jeg har ingen sympati for kristendommen, og middelalderen var kristendommens tid.» — Jeg svarte: «En historiker, doktor, bør ha sympati og forståelse for alt som har vært stort og varig herskende i verden og har frambrakt fullkomne, ja evige verdier.» — «Jeg har ingen sympati for den kristne middelalder», svarte Brandes. — «Men den kunstneriske da, den menneskelige», innvendte jeg, «la i alle fall være å si at det var en «mørketid.» — «Jeg tror nok at jeg kan love det», svarte min danske gjest. — Omtrent slik falt ordene i vår samtale om dette historiske begrep «mellemalderen» som alltid har vært meg en torn i øyet. Det er en dogmatisk konstruksjon av klassisister og usannhet. Den klassiske kultur gikk

ikke til grunne med romerrikets fall. Den lever videre i språk, i tradisjon, ornamentikk, selv i folkevandrings-tidens virvar. Og i vår egen vikingetid knyttes forbindelsene på ny. Middelalderen var ingen mørketid. Da folkevandringsstormene hadde lagt seg, blomstrer under karolingertiden en ny antikk kultur opp under byzantinsk og østerlansk innflytelse. Og etter år 1000 folder den romanske bygningskunst seg ut i hele sin skjønnhet og verdighet, preget av kristelig alvor. Videre vokser gotikken naturlig fram og utfolder sin forunderlige blomstring av nye kunstneriske prinsipper og ideer i det 13. århundres Frankrike, i England, i Norge, ja verden rundt. I Italia gjenföder Giotto malerkunsten og Dante dikterkunsten, skaper det italienske litteraturspråk. Den såkalte middelalder var en tid full av grokraft og åndelig styrke som vi i vår tid vanskelig kan gjøre oss begrep om, og som med fullkommen urett er blitt stillet i skyggen av «renessansen». Der var gjenfödelse» nok før denne antikkens gjenoppdagelsestid. Også antikk gjenfödelse. Se bare på Reimskatedralens gruppe av Maria og Elisabeth, eller på vårt eget lille furutres relief med samme motiv fra Røldal kirke. Hvilken fornemhet, for en kultur. Eller se på Johannesstatuen på Nidarosdomen. Slik en kunstnerisk formprakt og samstundes ydmykhet, sjelelig uttrykk. — Kom ikke med «middelalderens mørke» her. Bort med dette forrykte, uvidenhetsens parykketids-uttrykk av vårt språk. Aldri har skjønnhetens sol skinnet klarere over nordisk kunst enn da disse kristelige motiver ble skapt i Norge.»

Her slutter jeg sitatet fra museumsdirektør Thiis's artikkel i «Tidens Tegn» for 3. april 1933. De utførligste opplysninger om det store forfall reformasjonen brakte i kunst, kultur, almindennelse, sedelighet o.s.v. vil De, som sagt kunne finne i professor Troels Lunds store verk «Daglig liv i Norden i det XVI. årh.» Derfor sier også direktør Thiis i den ovenfor siterte artikkel: «Skulle noe århundre kalles «det mørke århundre», da måtte det være det 16. århundre.» K. K.

Bokanmeldelse.

C. C. Martindale: «Hvad er en Helgen?» Oversatt av H. D. T. K. (Paulus-Kredsen.)

*

Det er nå snart et år siden at den berømte engelske jesuitt, predikanten, radiotaleren og skribenten fater Martindale kom til Danmark for å holde en rekke foredrag. Den tyske besettelse 9. april gjorde at han måtte bli der og han har siden vært en ukentlig medarbeider i «Katolsk Ugeblad», med den utrettelige redaktør H. D. T. Kiærulff som oversetter. Og Paulus-Kredsen har nå nyttet høvet og utsendt hans kjente 15 radioforedrag «Hvad er en Helgen?» i dansk utgave — boken som i sin tid i England på en enkelt dag, etter at det var blitt meddelt at den ville komme, ble bestilt 5000 eksemplarer av hos de forskjellige bokhandlere, og dette skjedde til og med året før den forelå på bokmarkedet.

Som man vil forstå er det noe helt egenartet ved den, men forfatteren er en så markant personlighet i hele sin form at han har lett for å vekke opposisjon — det beror

meget på leserens eget lynne og temperament om man vil sette pris på den eller ei. Personlig tror jeg ikke at det klær paterens uttrykksmåte å bli omsatt til dansk—den danske nyanse understreker og forhøyer hans spesielle form for humor slik at den til tider faller ut i jargon, i noe bevisst uanstrengt som virker nokså anstrengt. Dette kan ofte være meget utpreget i paterens artikler, og det gjør seg også ofte gjeldende i boken og berøver en en del av gleden ved å lese den. Nå, pater Martindale kan i og for seg ta en slik innvending lett; han deler på dette område skjebne med selvsté Chesterton som man også ofte— for å bruke hans egen terminologi— kan bli «godt gal i hodet på». Men i og for seg har dette jo intet å gjøre med innholdet av det de skriver og dets verdi— i dette tilfelle her fremsettes også bare denne innvending som en liten beskjeden henstilling til *oversetteren* om å være, hvis det er mulig, en strek mer påpasselig overfor de fallgruber som father Martindales stil åpner for den fulle glede av hans produksjon her i Norden.

Selvfølgeelig bør dog et slikt ytre irritasjonsmoment ikke spille noen rolle overfor stoffets egenverdi og det er selvsagt at en bok om 15 helgener aldri kan bli annet enn en berikelse for leseren, når disses liv og levnet er behandlet som her med forståelse, kjærlighet og respekt. Eller rettere sagt: pater Martindale har ikke behandlet emnet men det har behandlet ham. Hans forhold til det er den ydmyke tjeners, og derved formidler han også helgenens storhet rent og klart. Det finnes rene perler av kjærlig innfølingsevne i disse skikkelser han skildrer— kan hende mest i det avsnitt han kaller «helgener uten Sankt», hvor han peker på mennesker i vår egen tid, idet han uttaler at «kristne kan aldri være pessimister» fordi vi vet at «det eksisterer helgener i våre dager så godt som noengang før; at de allerede er jordens salt— de stedse nye lys som skal settes i staken.» Det er en viten vi norske katolikker også har del i— og som er grunnen til at vi anmelder nettopp denne bok i forbindelse med St. Franciskussøstrenes jubileum!

E. D.-V.

Hechjemme —

VOR FRUE HOSPITALS BASAR

bringes i erindring. Den avholdes på selve hospitalet og byr som alltid på skjønn ting.

Trondheim. Da det kun er en sjelden gang at Deres blad har noe nytt her fra byen, kan det være av interesse muligens å høre engang også fra oss. — Tirsdag den 25. februar stededes vår trosfelle musikker Erik von Manteuffel til graven på Lademoens kirkegård etter at den høytidelige requiemmesse var holdt i Jesu Hjerter kapell i St. Elisabeths hospital i hvis smukke og stemningsfulle likkapell børen var brakt til i god tid i forveien. Pater Autarius besteg talerstolen og holdt en vakker tale. Pater Hallauer aspirerte i kirken og ved graven. Langsomt satte liktoget seg i bevegelse for å dra den lange vei gjennom hele byens lengderetning fra nord til øst. Denne begravelse er den 3. i rekken av katolske begravelser som nå fant sted på den snart 40 årige gamle kirkegård. Etter endt sørgehøytidelighet på denne kirkegård forsamledes mange av deltagerne i sørgetoget i avdødes hyggelige hjem, hvor sekretær Buckholdt holdt en anslående tale over avdødes store begavelse som musikker, som fikk det dårligste instrument som kom under hans hånd til å klinge som tonerne kom fra en annen

verden, hvor der hverken er krig eller ufred og hvortil vi alle forhåpentlig kommer. — Den avdøde var født i Ungarn og tilhørte en gammel adelsslekt, og kom hertil byen ved århundreskiftet som musikker i Krauslich Cosmorama. En tid var han organist i St. Olav kirke hvor hans musikk alltid føyet seg inn under gudstjenesten på verdigste og vakreste måte. Han etterlater seg hustru og to døtre. R. I. P.
F. L.

— og derute

St. Ansgarkirken i København er i disse dager gjennom et dekret fra biskop Suhr offisielt fått rang som *ecclesia princeps matrix ad instar catedrales*, hvilket vil si at den er blitt vikariatets offisielle hoved- og moderkirke, på linje med hva en domkirke er for et selvstendig bispedømme. «Katolsk Ugeblad» hilser denne bestemmelse som et skritt fram mot målet: at Danmark blir bispedømme og ikke som nå bare apostolisk vikariat.

St. Ansgarkirken står i øvrig nå foran en rekke jubileer idet dens grunnsten ble nedlagt 12. august 1841 og vigslen fant sted 1. nov. 1842. Som vi før har meddelt har biskopen selv overtatt embetet som sogneprest ved kirken og er flyttet tilbake til den gamle bispebolig i sidefløyen. Pastor Kjeld Geertz-Hansen vil varetta sognets daglige ledelse.

St. Knuds gildene er en ny sammenslutning av alle danske katolikker med det formål å støtte Kirkens arbeid økonomisk. De blir et ledd i den verdensomspennende organisasjon «Foreningen til troens utbredelse», og bygges opp etter celledsystemet: som små frivillige sammenslutninger på inntil ti medlemmer som forplikter seg hver enkelt til å betale 5 øre ukentlig som bidrag til vikariatets drift. Barn som voksne kan danne gilder— de skal formere seg ved knoppskyten idet de skal dele seg etter hvert og danne nye gilder. Betalingen er meget praktisk ordnet gjennom et slagt «prikk»-system— i øvrig forplikter medlemmene seg til daglig å be et «Hil deg —» for Kirken i Danmark.

I Madrid er det blitt avholdt en studierke for «katolske kvinners apostolatarbeid» med det formål «å utdanne medarbeidersker, som begeistret og virksomt kan understøtte Kirken i dens arbeid med sjelesorgen». Blant temaene som ble behandlet var Acción Católica's nye regler, sognearbeidets oppgaver og barnas religiøse undervisning. Av beretningen over det forrige år ses at det er blitt arbeidet meget ved kvinnefengslene og med anskaffelsen av nye liturgiske klær til de utplyndrede kirker. —

Den berømte domkirke i Toledo er under borgerkrigen blitt fullstendig utplyndret for sin berømte skatt. Av alle dens verdifulle kunstgjenstander fra middelalderen er bare en eneste kommen til rette, nemlig en sølvkalk som stammer fra den flamske mester Matthias Memlings hånd og som var brakt i sikkerhet i Paris.

Den pavelige årbok er nå utkommet i ny utgave og etter dens offisielle oppgave har 37 europeiske stater hatt representanter ved den Hl. stol. Av disse har 13 rang som ambassadører, 23 som sendemenn mens U.S.A. er representert av en «personlig utsending» fra Roosevelt. Da Letland og Estland er innlemmet i Sovjet-Russland

er deres sendemenn falt bort, hvorimot Litauen fremdeles er representert. Syv av de 23 sendemenn er oppført som «midlertidig fraværende», da de ikke for øyeblikket oppholder seg i Italia. Den tyske sendemann er dogen idet han har vært knyttet til den Hl. Stol like siden 1920.

Arboken omfatter 1396 sider. Den meddeler enn videre at Kirken omfatter 1218 bispedømmer, 54 selvstendige abbedier og prælaturer og 458 misjonsdistrikter (apostoliske vikariater, prefekturer og selvstendige distrikter). Dertil kommer 783 titularbispedømmer så at det rundt regnet er 2500 biskoper og selvstendige prælaturer — et i øvrig ringe tall i forhold til Kirkens medlemmer som nesten er 400 millioner. Den nåværende pave har derfor også i løpet av 1939/40 opprettet 25 nye bispedømmer og 39 nye misjonsdistrikter. I de misjonsland som hører under propagandaen befinner seg nå 73 987 arbeider, hvorav 20 578 er prester, 8514 legbrødre og 44 895 ordenssøstre. Det finnes 159 mannlige og 776 kvinnelige ordenssamfunn med pavelig anerkjennelse. I Rom er det i øyeblikket 13 institutter for de høyere studier og 85 høyere kirkelige utdannelseinstitusjoner.

Et litet kursus i kirkelatin.

IV.

FØRSTE DEKLINASJON: NAVNORD PÅ A. (Forts.)

(a) (b)

- A. nominativ kasus *rosa, Andréas*,
vokativ kasus *rosa, Andréa*,
akkusativ kasus *rosam, Andréam*,
genitiv kasus *rosae, Andréae*,
dativ kasus *rosae, Andréae*,
ablativ kasus *rosa, Andréa*.

1. Dette er hele bøyning av den 1. deklinasjon. På latin er der 6 kasus, mens på gammel norsk hadde vi bare 4 (nom., akk., gen., dat.).
2. Nominativ, akkusativ og genitiv kan du allerede.

- B. *Vokativ kasus* er tiltaleformen, og er nesten alltid det samme som nominativ. Bare noen få mannsnavn på *as*, f. eks. *Andréas, Lucas, Elias, Thomas, Mathías, Bárnabas, Cosmas* er skyld i at vi må legge merke til vokativ. I alle helgenes litani leser vi: *Sancta Andréa, ora pro nobis* (Hellige Andreas, ber for oss), til tross for at helgenen heter *Andréas*. I den norske form *Anders* har vi beholdt denne s.

- C. *Dativ kasus* betyr *til* eller *for*, f. eks. *Mariae* til eller for Marie.
1. Endelsen er den samme som for genitiv, men det pleier å være lett nok å gjette seg til hvilket kasus blir brukt.
Ancillia rosam filiae dat, tjenestepiken gir en rose til datteren.

2. På latin brukes ikke preposisjoner med dativ. På norsk bruker man ikke preposisjon hvis dativ står først, f. eks. *gir datteren* (dat.) *en rose* (akk.).

D. Ablativ kasus.

1. Dette kasus brukes i kirke-latin for det meste etter preposisjoner, som det gamle dativ på norsk. Vi har enda rester, selv i riksmål av dette dat., f. eks. i *live*, av *gårde*, og på landsmål forekommer endelsen *om* (m. m.) f. eks. på *fjellom*.
2. Når ablativ brukes uten preposisjon, betyr det i alminnelighet *ved*, *av* eller *fra*, f. eks. *gratia* (abl.) *plena* (nom.), full *av* nåde.
3. Det ser ut som om ablativ har den samme endelsen som nominativ, men i uttale er nom. ganske kort (a) mens abl. er lang (a). I kirkelatin tar man liten eller ingen notis av en vokals kvantitet.

- E. Her er noen flere *a* ord som man ofte treffer.
Bøy dem som *rosa*.

Catharina Karen, Katarine.
Christina Kirsten.
ecclesia kirke.
fábula fortelling, historie.
fémína kvinne.
glória ære.
grátia nåde.
Margaríta Margit, Margrete.
patiéntia tålmodighet.
páttria fedreland.
pecúnia penger (entall på latin).
puélla pike.

numquid aldri.
saepe ofte.
semper alltid.

F. OPPGAVE.

1. *Rosam ancillae* (dat.) *do*.
2. *Maria Birgittae rosam* dat.
3. *Corónam reginae* *damus*.
4. *Filiae Mariam coróna* (abl.) *ornat*.
5. *Mariam semper laudámus*.
6. *Catharina et Johánna rosam amant*.
7. *Puella fábulam Margaritae narrat*.
8. *Sape glorificant Mariam reginam*.
9. *Quid me intérogas?*
10. *Christina féminam pecúnia áduvat*.
11. *Margaritae fábulam amúmus*.
12. *Glóriam Mariæ damus*.
13. *Catharina Margaritae filiam liberat*.
14. *Saepe adjuvámus sed nunquam culpámus*.
15. *Quis laudat ecclesiam?*
16. *Patiéntiam laudámus*.

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co. boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 - Oslo